

29.02.16

OIKEUSMINISTERIÖLLE
oikeusministerio@om.fi

Viite: Oikeusministeriön lausuntopyyntö arviomuistiosta *Oikeusprosessien keventäminen*
11.1.2016 OM 8/41/2015

Asia: Lausunto arviomuistiosta Oikeusprosessien keventäminen

Oulun käräjäoikeuden lausunto

Kokoonpanojen keventäminen

Oulun käräjäoikeus kannattaa lautamiehistä luopumista kokonaan. Käsiteltävät rikosasiat ovat enenevässä määrin sen kaltaisia, että maallikkotuomareiden mukanaolo ei ole perusteltua. Laajemmissa tai vaikeammassa jutuissa perustellumpaa olisi käyttää tarvittaessa useamman, kahden tai kolmen, virkatuomarin kokoonpanoja. Varsinkaan monimutkaisissa erikoisjutuissa maallikkotuomareiden mukanaolo ei ole tarkoituksenmukaista. Tällaisia juttuja ovat esimerkiksi talousrikosasiat ja yleistymään päin olevat tieto- ja viestintärikokset. Lisäksi korkeimman oikeuden ratkaisukäytännössä (esim. KKO 2013:96) on korostettu sitä, että henkilötodistelun luotettavuusarviointia ei voida perustaa oikeudenkäynnissä tehtäviin havaintoihin ja vaikutelmiin, mikä vähentää maallikoiden tekemien havaintojen ja johtopäätösten merkitystä.

Mikäli lautamiehistä ei luovuta kokonaan, käyttöalaa tulisi joka tapauksessa supistaa. Tällöin ongelmaksi voisi muodostua se, että lautamiehille kertyy liian vähän istuntoja. Tätä voitaisiin kuitenkin ehkäistä vähentämällä lautamiesten lukumäärää. Lautamiesten määrä ei saisi olla kuitenkaan liian alhainen, jottei lautamiesten rooli hämärä.

Jos lautamiehistä ei luovuta kokonaan, käräjäoikeus ehdottaa, että rikosasioiden peruskokoonpanoksi säädettäisiin yhden tuomarin kokoonpano. Erikseen säädettäisiin ne rikosnimikkeet, jotka tulisi käsitellä joko lautamieskokoonpanossa tai useamman virkatuomarin kokoonpanossa. Näitä nimikkeitä olisivat lähinnä vakavat henki- ja väkivaltarikokset sekä seksuaalirikokset. Käräjäoikeuden harkintaan jäisi, käytetäänkö lautamieskokoonpanoa vai useampaa virkatuomaria.

Jos halutaan edelleen pitää tuomarin ja kahden lautamiehen kokoonpano peruskokoonpanona, yhden tuomarin kokoonpanon käyttöalaa tulisi laajentaa. Se voitaisiin toteuttaa joko korkeammalla rangaistusmaksimilla ja/tai luettelemalla nimikkeitä erikseen. Rangaistusmaksimin nostamisella kolmeen tai neljään vuoteen jää yhden tuomarin kokoonpanon ulkopuolelle vielä joitakin varsin yleisiä nimikkeitä, jotka kuitenkin soveltuisivat yleensä virkatuomarin yksin istuttavaksi. Esimerkkinä voidaan mainita ryöstö.

Postiosoite	Käyntiosoite	Puhelin	Telefax	Sähköposti
PL 141 90101 Oulu	Rata-aukio 2 90100 Oulu	029 564 9500	029 564 9615	oulu.ko@oikeus.fi

Käräjäoikeus esittää, että ainakin seuraavat rikokset määritettäisiin käsiteltäväksi yhden tuomarin kokoonpanossa: rekisterimerkintärikos, oikeudenkäytössä kuultavan uhkaaminen, perätön lausuma tuomioistuimessa, ryöstö, rahanväärennys, tuhotyö ja törkeä viestintäsalaisuuden rikkominen. Yhden tuomarin kokoonpanoa esitetään myös törkeään pahoinpitelyyn korkeasta rangaistusmaksimista huolimatta. Nimike on melko yleinen ja yleensä jutut sen laatuista, että ne sopisivat hyvin yhden tuomarin kokoonpanoon. Käräjäoikeuden harkintaa jäisi, onko tarvetta ottaa kokoonpanoon lautamiehet tai useampi virkatuomari.

Kolmen tuomarin kokoonpanot on laajoissa tai vaikeissa asioissa koettu toimivaksi välineeksi. Laajemman kokoonpanon käyttäminen vaatii kuitenkin yleensä erityisjärjestelyjä käräjäoikeuden muussa ratkaisutoiminnassa. Kolmen tuomarin kokoonpanoa ei tulisi säätää pakolliseksi miltään osin.

Joissakin tapauksissa myös kahden virkatuomarin kokoonpano voisi olla hyvä vaihtoehto. Se sitoisi vähemmän resursseja kuin kolme tuomaria, mutta vahvistaisi kokoonpanoa ja muun ohella nopeuttaisi ratkaisun kirjoittamista. Kahden tuomarin kokoonpanoja on jo tällä hetkellä vakuutus-oikeudessa ja hallinto-oikeudessa.

Kirjallisen menettelyn käyttöalan laajentaminen

Oulun käräjäoikeus kannattaa kirjallisen menettelyn käyttöalan laajentamista. Soveltamisalaa tulisi laajentaa tekoihin, joissa rangaistusmaksimi on neljä vuotta. Kirjallinen menettely edellyttää joka tapauksessa suostumusta ja tunnustusta. Myös tuomittavan enimmäisrangaistuksen korottamista kannatetaan esimerkiksi kahteen vuoteen. Enimmäisrangaistusta ei ole tarpeen porrastaa suullisen kuulemismahdollisuuden perusteella, vaan enimmäisrangaistusta tulisi korottaa myös puhtaasti kirjallisesti käsiteltävissä asioissa. Käytännössä suostumusta kirjalliseen menettelyyn ei usein anneta, jos rangaistukseksi vaaditaan ehdotonta vankeutta.

Käytännössä syyttäjät ovat kirjallisen menettelyn haastehakemuksiin jo merkinneet tarkasti yksilöidyn ja perustellun seuraamus kannanoton. Vaatimus on hyvä kirjata myös lakiin.

Yhden kosketuksen periaate

Yksinkertaisia rikosasioita, kuten rattijuopumuksia, voitaisiin jatkossa enenevässä määrin siirtää kokonaan pois tuomioistuimista.

Tuomioistuimissa käsiteltävissä asioissa käräjäoikeus kannattaa yhden kosketuksen periaatetta erityisesti vaikeasti tavoitettavien henkilöiden kohdalla. Haastehakemus ja haastaminen joko kirjalliseen menettelyyn tai poissaolokäsittelyyn tulisi saada tehtyä nopeasti.

Yksinkertaisissa rikosasioissa myös poliisi voisi laatia haastehakemuksia, kunhan huolehditaan heidän riittävästä koulutuksestaan. Käytännössä jo nyt syyttäjäsiihteerit laativat näissä asioissa haastehakemuksia syyttäjien tarkistettavaksi.

Syyttäjät pystyvät laatimaan haastehakemukset melko nopeasti virka-aikana, mutta erityisesti virka-ajan ulkopuolella olisi tarvetta laajentaa laatimisoikeutta poliiseille.

Esitutkintalakiin on tarpeen ottaa säännös, jonka perusteella poliisi voi velvoittaa epäillyn odottamaan haasteen tiedoksi antoa.

Videokäsittelyjen laajentaminen

Teknisten apuvälineiden käyttöä tulisi ehdottomasti lisätä. Videoneuvottelulaitteiden kehittymisen myötä istuntoon osallistuminen videoyhteyden välityksellä voitaisiin rinnastaa henkilökohtaiseen läsnäoloon salissa. Erinomaisen tärkeätä on, että laitteet ovat kunnossa. Joka tapauksessa kuulemista ja osallistumista istuntoon videoyhteyden välityksellä tulee ainakin rikosasioissa ja lähestymiskieltoasioissa välittömästi lisätä ja ulottaa se koskemaan myös vastaajaa. Tästä tulisi ottaa lakiin selkeät säännökset. Käräjäoikeusverkoston karsimisen myötä tarve lisääntyy koko ajan.

Poissaolokäsittelyjen laajentaminen

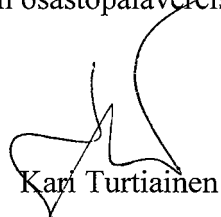
Syytetyn henkilökohtainen läsnäolovelvollisuus on liian laaja. Erityisesti lievemmissä asioissa poissaolokäsittelyn mahdollisuutta tulisi laajentaa. Kyse tulisi olla oikeudesta osallistua käsittelyyn, ei velvollisuudesta. Käräjäoikeuden rooli vastaajan etujen valvomisessa korostuisi, mikäli vastaaja ei ole läsnä. Tuolloin käräjäoikeus voisi esimerkiksi esittää todistajille kysymyksiä, jotka olisivat tarpeen vastaajan kannalta. Vastaajan oikeus käyttää sijastaan asiamiestä voisi myös olla varteenotettava vaihtoehto ja se olisi omiaan tasapainottamaan asetelmaa oikeudenkäynnissä. Vastaajaa voisi edustaa avustaja tai puolustaja.

Muita ehdotuksia

Pakoilevan vastaajan vangitseminen edellyttää tällä hetkellä syyttäjän vaatimusta. Käräjäoikeudella tulisi olla oikeus vangita poissaoleva vastaaja ilman syyttäjän vaatimusta. Siinä vaiheessa, kun juttu on tullut käräjäoikeuteen, se on poistunut syyttäjän ”rästilistalta” ja asian käsittely ja loppuun saattaminen on käräjäoikeuden vastuulla. Käräjäoikeudella tulisi olla mahdollisuus tarvittavien pakkokeinojen käyttöön oma-aloitteisesti ilman syyttäjän myötävaikutusta. Voisiko syyttäjien tilastointitavan muutos edesauttaa syyttäjien halukkuutta olla aktiivinen jutussa loppuun saakka?

Tämän lausunnon on valmistellut käräjätuomari, osastonjohtaja Janika Kaski. Lausunnon sisällöstä on keskusteltu käräjäoikeuden osastopalavereissa ja tuomarikokouksessa.

Ma. laamanni

Kari Turtiainen